

Проблеми викладання дисциплін історико–культурологічного циклу в вищих навчальних закладах України

Проаналізовано основні фактори, що сприяють викладанню історико–культурної спадщини в Україні. Визначено головні напрямки освіти в сучасних умовах. Показані проблеми сприйняття нового освітнього рівня. Вказано на позитивні і негативні наслідки використання Інтернету.

Ключові слова: історія, культура, система освіти, Вікіпедія, історична освіта, залежність від Інтернету, комуністична ідеологія, діаспора, національна специфіка, достовірність інформації, поліваріантність, толерантність.

Bratus I.V., Ph.D. in Philology, Associate Professor of History and Documentation, National Aviation University (Ukraine, Kyiv), kulturolog@gmail.com

Smolnikov Y.B., Ph.D. in History, Associate Professor of History and Documentation, National Aviation University (Ukraine, Kyiv), ysmolnikov@yandex.ru

Problems of teaching disciplines of historical–cultural cycle in the higher educational institutions of Ukraine

The article deals with the major factors which contribute to the teaching of historical and cultural legacy in Ukraine. Determined are the main directions of education in contemporary conditions. Elicited are the problems of modern education. Shown are positive and negative consequences of the Internet. Considered is a possibility of improving the education process with the help of introducing new technologies and by the change of attitude to traditional methods of teaching. Pointed out are some hazards of the contemporary information space. Special attention is paid to the international project of Wikipedia and its Ukrainian segment. Considered are some aspects of reevaluation of the Soviet legacy. Examined are the problems students encounter in perception of new material. Shown is the growth of Internet addiction among the young.

Keywords: history, culture, education system, Wikipedia, teaching of history, dependence on the Internet, communist ideology, Diaspora, national specifics, information reliability, multiculturalism, tolerance.

Братусь І.В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри історії та документознавства, Національний авіаційний університет (Україна, Київ), kulturolog@gmail.com

Смольніков Ю.Б., кандидат історичних наук, доцент кафедри історії та документознавства, Національний авіаційний університет (Україна, Київ), ysmolnikov@yandex.ru

Проблемы преподавания дисциплин историко–культурологического цикла в высших учебных заведениях Украины

Проанализированы основные факторы, способствующие преподаванию историко–культурного наследия в Украине. Определены главные направления образования в современных условиях. Показаны проблемы восприятия нового образовательного уровня. Указано на позитивные и негативные последствия использования интернета.

Ключевые слова: история, культура, система образования, Википедия, историческое образование, зависимость от интернета, коммунистическая идеология, диаспора, национальная специфика, достоверность информации, поливариантность, толерантность.

Для українців збереження та помноження власної історико–культурної спадщини завжди було важливим питанням. Усілякими засобами народ намагався відстояти право на власне самовизначення, відтворити багатющу палітру буття українців у широкій ретроспекції. Проблематика цього питання часто знаходилися далеко не в академічній площині – чимало людей заплатили життям і здоров'ям заради можливості відстоювати концепцію власного розвитку, здійснювати ретельні дослідження власного історичного минулого та планувати самостійне майбуття. Прикро, але за часів незалежності ще й досі українцям важко віднайти концептуальні засади правомірного викладу історії та культури нації, розробити збалансовану систему викладання відповідних дисциплін у вищій школі. Спробуємо коротко означити відповідні проблеми та запропонувати шляхи вирішення цих проблем.

Історія та культура часто тісно пов'язані в нашій уяві – для українців значні пласти знань нерозривно переплелися в строкату картину минувшини, вичленувати з якої суху хронічку чи естетику не виявляється в своїй масі можли-

вим. Вища школа опинилася в центрі уваги боротьби за «розум» молоді, оскільки саме тут успішно зосереджені найбільш науково обізнаний пласт старшого покоління та найбільш динамічний та перспективний прошарок підростаючої генерації, що формуватиме «національне обличчя» через кілька років.

Завдання провідних сил суспільства сьогодні полягає як в переосмисленні здобутків минулих поколінь, так і в поточній щоденній роботі по регуляції інформаційно-технологічних процесів і, врешті, максимально ймовірному прогнозуванні зрушень в різних галузях, тим більше, що «багаторакурсність передбачає більш плюралістичний, комплексний, інтегруючий і повний підхід порівнянн із традиційними підходами до історичної освіти...» [1].

Вивченні історії та культури в ХХІ ст. стає надзвичайно динамічним. Попри значні покращення у високотехнологічних галузях, спостерігається чимало негативних процесів, депресивність та зневіра супроводжують особистість протягом життєвого шляху. Спробуємо коротко зазначити основні важелі вивчення історико-культурного процесу сьогодення, з'ясувати коло пов'язаних з цим проблем. Враховуючи значну широту теми, ми цілком свідомо звужуємо дослідження в рамках освітнянського середовища вищої школи. Це, в свою чергу, концентрує думку, але викликає застереження щодо повноти аналізу. Та освітнянський аспект виступає й певною проектною площиною майбуття – через нього цілком можливо масштабувати та проектувати основні культурні зрушення в суспільстві на декілька десятиліть вперед. Прикро, але ми змушені сьогодні здебільшого констатувати ситуацію, в той час як високе покликання педагога вимагає й дієвої життєвої позиції, що зумовлює й координаційний вплив на підростаючі покоління. Сподіваємося, що це дослідження частково допоможе у визначенні пріоритетних сфер педагогічного впливу.

Життя сучасної України наповнене багатьма культурними впливами та взаємовпливами. Суспільство поєднує в собі надзвичайно широкий спектр культурних надбань тисячоліть – релігійна, економічна та мистецька складова часто-густо не піддається узагальненню. Множать відмінності в культурному середовищі й новітні пошуки молоді, що час то перебувають за межами традиційної культури. Можливо, культурна картина й не була б настільки строката, якби не ера інформаційних перетворень, що охопила світ. Комп'ютер настільки змінює культурне середовище, що важко вже виокремити навіть національні складові в усіх процесах. Історичний процес губиться в культурних перипетіях. Глобалізована інтернаціональна спільнота поглинає українську історичну свідомість, змішує її з невластивими їй поняттями та категоріями, перетворює національні надбання в світові та навпаки. Чи варто цим пишатися? Чи варто цього боятися? Якщо за радянських часів ми пишались будь-яким виявом уваги з боку міжнародної спільноти, то сьогодні вже прийшло певне розчарування.

Стало до прикрого зрозуміло, що «світова спільнота» здебільшого переймається власними проблемами та інтересами, а «наше» знаходиться в цій великій грі на узбіччі. Та українці не опустили голову – ми сьогодні красномовно доводимо, що можемо не лише споживати «західні стандарти», але й генерувати власний культурний продукт світового, чи, принаймні, європейського рівня. Звісно, тут діють певні обмеження, та ще не можна казати про певну інтенсивність проникнення в світові культурні рівні. Останньою тезою цього підрозділу ми пропонуємо те, що серед руйнівних дій глобалізації на національні культури українці зуміли згурпуватися та перетворити небезпеку й ризик у динамічну сферу новітнього самовираження. Але про це ми зазначимо більш докладно нижче.

«Загальним місцем» ознак культури новітнього часу прийнято вважати Інтернет. Не дивно, що частота згадування цього явища багато в чому тотожна й поверховості висвітлення конкретного впливу. Це цілком прогнозоване

явище – інженерна площина висвітлюється фахівцями суто в технічних аспектах; у близьких до цієї проблеми аналітиків і публіцистів здебільшого піднімаються суспільно-економічні питання; у решти – аматорська філософічність. Та культура вже стає іншою, не дочікуючись своїх дослідників. Хоча на «передовій» вже чатують бізнесмени та психіатри (перші рахують прибутки, а другі – нові «залежності»). Культура ж часто віддана в новій інтернет-спільноті на самотік. Природно було б очікувати сплеску негативних наслідків культурного свавілля. Почати ці прогнози справдилися, але загалом людство витримує гідну планку. Особливо важливим є потреба висвітлювати інтерактивну позицію сьогоднішнього Інтернету. Саме на цьому ми й зупинимося окремо. Новий етап розвитку Інтернету дістав умовну назву «ВЕБ 2», що відтворює не тільки поступальний характер еволюції цього ресурсу, але й принципово новий підхід до формування всесвітньої мережі. Опускаючи технічні специфікації, зупинимося на основних цікавлячих нас моментах цього нового Інтернету та його впливу на культурну ситуацію. Років 15 Інтернет існував лише у формі подавання інформації. Фактично це була здебільшого велика різноформатна бібліотека. Такий Інтернет нагадує телебачення – тільки переключуються канали/веб-сторінки. Налагоджені комунікативні можливості також сьогодні перебувають у «кризі».

Саме ВЕБ 2 покликаний змінити ситуацію з виродженням Інтернету. За новітньою технологією будь-який користувач може змінювати наповнення фактично будь-якого інтернет-ресурсу – вносити свої корективи у дизайн, коментувати, видаляти та редагувати матеріал. Звісно, подібна модерация мусить бути обмежена незначною кількістю антивандальних програмних і людських бар'єрів. Найбільш вдалим проектом сьогодні є відкрита енциклопедія Вікіпедія.

Велика кількість статей української Вікіпедії, за свідченням експертів, за розміром та якістю викладення матеріалу перевершили свої відповідники у таких відомих паперових енциклопедіях, як УРЕ, УСЕ, Велика радянська енциклопедія. Станом на вересень 2013 року український сегмент Вікіпедії становить 464 319 статті – за цим показником вона перебуває на 16-му місці серед усіх мовних розділів і на 3-му місці серед Вікіпедій слов'янськими мовами. Українська Вікіпедія зараз стрімко розвивається. При цьому вона, безумовно, потребує ще більше праці дописувачів, ще більше редагувань для покращення своїх матеріалів, розширення областей знань, що покриваються нею. «Вікіпедія – це яскравий приклад колективної праці людей, що потребують знань. Редагувати сторінки Вікіпедії може кожен... Лише натисніть кнопку «редагувати» зверху будь-якої сторінки, для того, щоб внести необхідні, на Вашу думку, зміни. Вам не потрібен спеціальний дозвіл; для того, щоб редагувати сторінки не треба навіть входити до системи» [2].

Спробуємо проаналізувати вплив новітніх технологій в сфері освіти. Освіта сьогодні виступає носієм більш традиційних підходів до позиціонування особистості, ніж є насправді. Проблематика історії та культури освіти сьогодні відтворює не тільки певну прірву між поколіннями, але й примушує замислюватися над оснащенням й наповненням навчального процесу. Ми повинні усвідомити, що студіююча молодь часто отримує інформацію з Інтернету, що накладає специфіку на її характер. Не завжди джерела інформації є перевіреними, багато з них перебувають у залежності від тенденційних трактувань. В українській культурі багато інформативних джерел закаламучені ідеологією та некомпетентністю. Ідеологічна складова залишалася в спадок від комуністичних часів – сьогодні просто фізично відсутні в деяких галузях культури глибші й ширші дослідження, ніж це було в рамках академічного поступу СРСР. Ситуація погіршується й тим, що окрім деяких персоналії, не відбулося вповні переосмислення доробку часів самої радянської України. А в Інтернет (через нього в

дповіді студентів) потрапляє застаріла інформація, що не має гідної альтернативи.

Студіююча молодь часто не в змозі сприйняти наукові витвори, оскільки вони знаходяться в стилістичній та термінологічній площині вищого порядку. З одного боку це логічно, але за умов відсутності адаптаційного механізму, молодь часто опиняється в ситуації, коли інформативну прірву штучно розширюють амбіції тих чи інших науковців. Як доводить досвід досвідчених педагогів, студенти не тільки (й не скільки) не готуються через брак матеріалу, скільки із-за відсутності елементарного бажання готуватися.

На жаль, існує мотиваційна проблема сучасного студентства в Україні. Окрім суто суспільно-психологічних специфікацій, ця проблема пов'язана зі слабким технічним оснащенням навчальних закладів. Залишає бажати кращого й методичне забезпечення навіть у тих рідких випадках, коли існує реальна технічна можливість проводити високотехнологічні заняття. Проблемним є створення й баз освітнянського ресурсу. Прогресивним є використання новітніх баз, де «всі типи запитів опрацьовувались за час до 1 с...» [3,с.196]. Для освітніх установ сьогодні постала проблема подавати матеріал цікаво та захоплююче, щоб активізувати молодь. Сьогодні ж проблема не тільки в тому, що студенти не хочуть вчитися по-старому, а й в тому, що вони вже не можуть сприймати закоснілі форми навчання.

Список використаних джерел

1. Страдлінг Р. Багаторакурсність у викладанні історії [Електронний ресурс] / Р.Страдлінг / [Посібник для вчителя]. – Страсбург: Видавництво Ради Європи, 2004. – 59 с. – Режим доступу: <http://www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Source/Notions/Multiperspectivity/MultiperspectivityUkrainian.pdf>

2. uk.wikipedia.org/wiki [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki>

3. Павлишенко Б., Кунанець Р., Мазяр К. Використання Java-технологій для web-інтерфейсів пошукових систем // Вісн. Львів. ун-ту: Сер. фіз. – 2005. – Вип.38. – Ч.1. – С.194–196.

* * *